

17. Шкабаро В. М. Конституційно-правовий статус міста в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2004. – 243 с.
18. Щербаченко В., Ращупкіна Ю. Адміністративно-територіальна реформа: проблеми, потреби, побоювання та бачення майбутнього (на прикладах Луганщини) // Адміністративно-територіальна реформа: бачення місцевих громад Луганщини / Упорядник В. В. Щербаченко, Ю. В. Ращупкіна.- Луганськ: Янтар, 2007.- С. 20-27.

Рецензент: к.ю.н., доцент Приходько Х.В.

УДК 342.72/.73.25

Єгоров О.Є.,

аспірант кафедри конституційного
адміністративного і міжнародного права
Маріупольського державного університету

МУНІЦИПАЛЬНІ ПРАВА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

В статті досліджуються теоретичні підходи до визначення муніципальних прав особистості.

В статье исследуются теоретические подходы к определению муниципальных прав личности.

In the article the theoretical going is probed near the decision of municipal rights for personality.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток в Україні повноцінної системи місцевого самоврядування (далі – МСВ) нерозривно пов'язано з проблематикою прав і свобод людини. Бо саме локальна демократія створює найбільш оптимальні умови для продукування мешканцями – членами територіальних громад (далі – ТГ) відповідних індивідуально-колективних інтересів щодо реалізації майже всього спектру прав людини і громадянина, що відбувається у сфері МСВ на локальному рівні функціонування соціуму.

Ступінь наукової розробки теми. Слід відмітити, що у спеціальній юридичній літературі розгляду різних аспектів становлення й розвитку МСВ присвячено низку наукових досліджень. Зокрема, у радянський період вони здійснювалися в розрізі дослідження компетенції місцевих Рад народних депутатів і їх виконавчих органів, а також у контексті загальних проблем народовладдя в сфері теорії держави й права, конституційного права й радянського будівництва, адміністративного права тощо у роботах В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчука, М.І. Байтіна, І.П. Бутка, М.І. Корнієнка, Б.П. Курашвілі, В.В. Копейчикова, Б.М. Лазарева, А.І. Лук'янова, В.Ф. Погорілка, В.Ф. Сиренка, Ю.О. Тихомирова, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького й інших дослідників. Акцентуючи увагу на значному внеску зазначених авторів у розробку зазначених вище проблем, слід

значити, що вони в основному розглядали її як соціально-правовий феномен, появу якого обумовлено й нерозривно пов'язано винятково з діяльністю держави.

Після здобуття Україною незалежності й становлення в юридичній науці національної школи муніципального права, почався процес формування сучасних поглядів на муніципально-правову проблематику. Вона знайшла особливе місце в працях Б.П. Андресюка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова, В.І. Борденюка, М.П. Воронова, В.А. Григор'єва, Р.К. Давидова, В.М. Кампа, О.О. Карлова, О.А. Коваленка, М.І. Корнієнка, В.В. Кравченка, В.В. Медведчука, М.П. Орзіха, Б.А. Пережняка, В.Ф. Погорілка, О.В. Приєшкіної, М.А. Пухтинського та ін. учених. Однак проблематика прав людини у сфері МСВ, особливо у контексті виникнення та реалізації її прав та свобод, шляхом формування окремої та специфічної групи прав – муніципальних прав особистості, у вітчизняній муніципально-правовій науці фактично не досліджувалась. Початком таких наукових розвідок в Україні можна вважати, зокрема, статті доктора юридичних наук, професора М.О. Баймуратова, що були присвячені проблемам сутності та становлення локальної системи прав людини, дослідження кандидатів юридичних наук В.А. Григор'єва і О.В. Батанова, відносно формування системи муніципальних прав особистості в рамках публічної самоврядної (муніципальної) влади [1]. Тому *метою* даної статті є визначення теоретичних підходів до розуміння муніципальних прав особистості.

Викладення основного матеріалу. Для виявлення і аналізу теоретичних підходів до визначення муніципальних прав особистості, представляється необхідним дослідити етимологічний зміст терміну «муніципальний», такий, що є прикметником до опорного терміну «муніципалітет».

Муніципалітет (нім. *Munizipalitat*, від лат. *municipium* - місто з правом самоврядування) – виборний орган в системі самоврядування. Для виконання своїх функцій, він може ухвалювати обов'язкові рішення, вводити місцеві податки, мати у власності визначене законом майно (т.з. муніципальна власність) [2].

У Словнику фінансових і банківських термінів міститься докладніша характеристика муніципалітету: 1) у ряді країн сукупність виборних органів МСВ і самоврядування. Обирається населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць і розглядається в конституційному праві в якості публічно-правової корпорації. Зазвичай муніципалітет складається з виборної колегії на чолі з мером, бургомістром і чиновницького виконавчого апарату. Може бути власником муніципальних підприємств, житлового фонду і іншого майна; відає державними школами, санітарними службами, місцевою поліцією, а у ряді країн – різними установами з медичного обслуговування і соціального забезпечення. Головне джерело власних доходів муніципалітету – місцеві податки. 2) Муніципалітетом також іменується самоврядна община з

правами юридичної особи (у США і низці інших країн це публічно-правова корпорація) [3].

Професор Л.А. Веліхов в роботі «Основи міського господарства» (1928 р.) так пояснює значення терміну «муніципалітет»: «Munis» на латині означає тяжкість, тягота, тягар, а «сарію», «ресірію» - беру, прикладаю. Відповідно, міське управління, що як би бере на себе, по уповноваженню міста і з дозволу уряду, тягар суспільної влади, виконання суспільних завдань і розпорядження господарськими справами, називається муніципалітетом» [4].

Таким чином, можна констатувати, що муніципалітет – це: а) виборний орган в системі самоврядування, сформований самим населенням; б) вирішує певні питання місцевого значення; у) приймає з цією метою певні нормативні акти; г) встановлює місцеві податки; д) володіє відповідною власністю.

Виходячи з того, що термін «муніципальний» є прикметником, можна зробити висновок, що він відноситься в смисловому відношенні до терміну «муніципалітет». Ця позиція знаходить своє підтвердження в Юридичному словнику, де «муніципальний» – означає той, що відноситься до МСВ. Згідно Федерального Закону «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації» від 12 серпня 1995 р. [5] терміни «муніципальний» і «місцевий», а також словосполучення з цими термінами застосовуються відносно ОМСВ, підприємств, установ і організацій, об'єктів власності і інших об'єктів, цільове призначення яких пов'язане з функціями МСВ [6].

Великий німецько-російський і російсько-німецький словник містять вказівки на синонімічне визначення аналізованого терміну – муніципальний, комунальний – Kommunal – (опр. сл.); Gemeinde – (опр. сл.); муніципальні вибори – Kommunalwahlen; округ – Kommunalbezirk [7].

У зв'язку з виявленням органічного і кореляційного зв'язів терміну «муніципальний» з терміном «комунальний», представляє інтерес виявлення етимологічного змісту останнього, яке пов'язане з терміном «комуна».

Словник іноземних слів визначає термін «комуна» таким чином: 1. Колектив осіб, що об'єдналися для сумісного життя на засадах спільності майна і праці. Трудова комуна. 2. Адміністративно-територіальна одиниця в деяких країнах [8]. У контексті зробленого дослідження онтологічне і парадигмальне значення для нас має поняття 1). Прикметник «комунальний» в Словнику російської мови тлумачиться як: 1. Що відноситься до комуни. Комунальні вибори. 2. Що відноситься до міського господарства. Комунальне господарство. Комунальні послуги. Комунальна квартира – квартира, в якій живуть декілько сімей [9]. Словник російської мови С.І. Ожегова тлумачить термін комунальний таким чином: 1) Комунальний – що відноситься до міського господарства; 2) Комунальний – Див. комуна [10]. У словнику російської мови Д.М. Ушакова термін «комунальний» тлумачиться в такому ключі: 1.

прикметник до комуна в 1 і 2 знач. Комунальний побут. Комунальні вибори. 2. Що відноситься до міського суспільства, належить до міського господарства (офіц.). Комунальний банк. Комунальне господарство. Комунальне підприємство. Комунальні послуги (офіц.) – засоби житлового благоустрою, що надаються органами міського господарства громадянам (наприклад, каналізація) [11]. Слід вказати, що у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, міститься аналогічне тлумачення [12].

Представляється, що тлумачення аналізованого терміну в Словнику російської мови Д.Н. Ушакова носить більш комплексний і профільний характер в контексті дослідження, що проводиться нами, оскільки воно, по-перше, охоплює його різні варіації, що мають місце в широкому комплексі суспільних відносин локального характеру; по-друге, воно прямо указує на зв'язок з міським (місцевим – Авт.) господарством; по-третє, воно є прямо пов'язаним з комунальними послугами, що складають істотну частину т.з. «питань місцевого значення».

З'ясування термінологічного апарату дає можливість чітко визначити значення дефінітиву термінологічної зв'язки «муніципальні права особистості», виявити їх правову природу, відобразити доктринальні підходи до розуміння цього феномена і його потенційне нормативне «наповнення». Адже дефініція, по словах В.М. Баранова, це багатовимірне багатопросторове і багатовекторне юридичне явище, це стрижень, каркас, ядро, квінтесенція майбутнього і діючого нормативно-правового акту [13].

Звідси об'єктивується визначення дефінітиву муніципального права, як галузі національного права, що регламентує муніципально-правові, комунально-правові відносини, що виникають в сфері МСВ. У даній сфері продукуються, виникають і функціонують муніципальні права особистості.

Відповідно до профільної статті Вікіпедії – вільної енциклопедії, муніципальне право це галузь права, регулююча правові відносини, що складаються в області МСВ. Поняття «муніципальне право» використовується в трьох основних значеннях: як відносна самостійне правове утворення в системі права, як наукова дисципліна, що вивчає норми муніципального права і врегульовані ними суспільні відносини і як учбова дисципліна [14]. Нас тут цікавить, перш за все, перше значення.

Визначення муніципального права, дане О. О. Кутафіним і В. І. Фадеевим, відрізняється комплексним характером. Вони вважають, що «муніципальне право Російської Федерації - це комплексна галузь російського права, яке представляє сукупність правових норм, що закріплюють і регулюють суспільні відносини, які виникають в процесі організації МСВ і рішення населенням муніципальних утворень безпосередньо, через виборні та інші органи місцевого самоврядування (далі – ОМСВ) питань місцевого значення, а також в процесі реалізації окремих державних повноважень, якими можуть наділятися ОМСВ» [15].

Більш детальнішу класифікацію відносин МСВ, що складають предмет галузі муніципального права, пропонує К.С. Шугріна. Вона вважає, що це відносини: 1) що виникають в процесі формування ОМСВ,

пов'язані з розділенням повноважень між представницькими і виконавчими органами на місцях; 2) що складаються в процесі діяльності ОМСВ по управлінню муніципальним господарством, формуванню і використанню місцевого бюджету, встановленню і стягуванню місцевих податків і зборів, інші відносини, пов'язані з управлінською діяльністю; 3) що виникають в процесі здійснення влади, яка належить народу (при використанні форм безпосередньої демократії); 4) з приводу зобов'язань муніципальних органів перед органами державної влади; 5) пов'язані з організацією і діяльністю особливих муніципальних органів (органів територіального громадського самоврядування) [16]. На думку Г.М. Чеботарьова, до переліку груп суспільних відносин, що складають предмет муніципального права, слід також додати суспільні відносини, що виникають в ході взаємодії, співпраці муніципальних утворень, ОМСВ один з одним, а також з комерційними організаціями, що не є муніципальними [17].

Разом з тим, ми вважаємо, що предмет муніципального права є істотно ширшим. До нього, окрім вказаних, в обов'язковому порядку, входять: а) суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації ТГ своєї правосуб'єктності; б) суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації членами ТГ своїх колективних і групових інтересів (прав і свобод – Авт.); в) суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації членами ТГ своїх індивідуальних інтересів (прав і свобод – Авт.).

Думається, що ця позиція має глибокий прагматичний потенціал – бо в процесі свого функціонування на рівні локального соціуму ТГ, як первинний суб'єкт МСВ (ст. 140 Конституції України), її члени – жителі території з різним правовим станом, продукують системний комплекс інтересів, які знаходять свій прояв і реалізацію в рамках правового концепту прав людини.

Дійсно, слід підтримати продуктивну і методологічно вивірену позицію М.О. Баймуратова, який вважає, що «глибоке теоретичне осмислення інтересу в МСВ виявляється в його взаєминах з інтересами громадянського суспільства» [18]. Він відзначає, що ще К. Марксу належить висновок про те, що інтерес «зчіплює» членів громадянського суспільства [19], оскільки воно, у свою чергу, включає все матеріальне спілкування індивідів в рамках певного ступеня розвитку продуктивних сил; організацію суспільства, що розвивається безпосередньо з виробництва і спілкування [20]; сукупність матеріальних життєвих відносин [21].

Звідси є правомірними висновки В.Ф. Сиренка, що володіють методологічним і праксеологічним значенням про те, що «громадянське суспільство – це царство інтересів» і що «інтерес – мова громадянського суспільства, найперший засіб спілкування між людьми і разом з тим спонукаюча причина дій людей» [22]. Названий дослідник вибудовує самостійну систему координат, в якій громадянське суспільство є сферою

прояву, існування і реалізації інтересів його членів і одночасно сферою детерміації їх дій.

Проте, уявляється, що слід звернути увагу на вельми важливі внутрішні механізми, що визначають особливу роль громадянського суспільства в цих процесах. Виявляється інтерес «зчіплює» членів громадянського суспільства внаслідок того, що він є залежністю між необхідністю задоволення потреб суб'єкта і можливістю їх задоволення через його (суб'єкта) цілеспрямовану діяльність. На користь такого виводу, на думку В.Ф. Сиренка, свідчить наступне:

а) безпосередня причина всякої цілеспрямованої людської діяльності лежить у сфері необхідності задоволення потреб суб'єкта;

б) оскільки засоби або умови задоволення потреб лежать за межами суб'єкта, відчужені від нього, він вимушений вступати у відносини з іншими суб'єктами, щоб задовольнити конкретну потребу;

в) ці відносини завжди є усвідомленими, завжди реалізуються через свідому цільову діяльність людей, яка є багатоваріантною в пошуку можливостей задоволення потреб суб'єкта [23].

Серед сучасних учених, що розглядають категорію інтересу в співвідношенні з потребою, слід особливо виділити позицію О.В. Малька и В.В. Субочева. На їх думку, інтерес – це єдність виразу внутрішньої індивідуальної суті людини і віддзеркалення об'єктивного світу, що визначає її соціальний статус, виражений в усвідомленій необхідності задоволення потреб, що склалися і розвиваються, в рамках існуючих суспільних відносин [24].

Творчо інтерпретуючи і доповнюючи вказаних авторів, Є.О. Коробова до приведеного вище визначення додає релятивістський чинник – вона вважає, що інтерес є властивістю індивіда, що розвивається, відображає єдність його внутрішньої індивідуальної суті і розуміння об'єктивного світу, що визначає його соціальний статус, виражена в прагненні до задоволення потреб, що склалися і розвиваються, в рамках існуючих суспільних відносин [25].

Необхідно відзначити, що вказані вище дефініції інтересу вельми часто розглядаються і аналізуються в органічному поєднанні з потребою, а в деяких випадках навіть з урахуванням того, що потреба є іманентною частиною категорії інтересу. Так, Г. Ф. Шершеневич указував, що «інтерес припускає, що чоловік усвідомлює здатність блага задовольнити його потребу. Свідомість і воля – без наявності обох психічних моментів немає інтересу» [26]. Переконливішою і наочнішою в цьому аспекті представляється доктринальна позиція В.П. Грібанова, який визначав інтерес «як потребу, що прийняла форму свідомого спонукання і що виявляється в житті у вигляді бажань, намірів, прагнень» [27]. Тобто, фактично, тут мова йде про технологічний ланцюжок виникнення *праправа*, формування правових форм поведінки на основі стійкого інтересу. А, враховуючи локально-територіальний характер виникнення

такого інтересу (у нашому випадку – сфера МСВ – Авт.), мова йде про формування муніципальних прав особистості.

Таке розуміння інтересу є одним з варіантів об'єктивно-суб'єктивної концепції, де об'єктивним виступає необхідність задоволення потреб суб'єкта, а суб'єктивним – усвідомлення цієї необхідності і свідомий пошук засобів і способів задоволення потреб [28]. У цей варіант концепції, на думку М.О. Баймуратова, достатньо успішно вписується інтерес МСВ, що обґрунтовується наступним: витоки самоврядування, у тому числі і місцевого, лежать в рамках громадянського суспільства. У міру свого становлення і розвитку, МСВ, як матеріальна форма реалізації інтересу ТГ, легалізувався державою і стає репродуцентом територіально-особових інтересів, що формуються на локальному рівні, в процесі становлення і взаємодії громадянського суспільства і демократичної правової держави (онтологічний зв'язок між МСВ, ТГ і державою – Авт.); МСВ є оптимальним засобом і, одночасно, домінуючою територіальною ареною задоволення істотних індивідуальних і групових потреб суб'єкта, за допомогою якого він самостверджується і самореалізується в громадянському суспільстві (територіальний чинник у взаємозв'язку МСВ і суб'єктом-членом ТГ і громадянського суспільства – Авт.); реалізація конкретних потреб суб'єкта переважно здійснюється в рамках системного співтовариства – ТГ, яка виявляється через призму диверсифікації інтересів. Ця ТГ виступає як система-підсистема і є об'єктом-суб'єктом в процесі задоволення інтересів конкретних індивідів, місцевого співтовариства, громадянського суспільства і держави [29] (гносеологічний зв'язок між ТГ і її членами-жителями певної території – Авт.).

До даних положень, представляється можливим додати наступні авторські положення: МСВ є природним і фактично єдиним соціальним екзистенціальним середовищем, в якому постійно мешкає індивідуум в контексті реалізації своєї життєдіяльності, тому його індивідуальні, групові, колективні і інші рівні інтересу формуються, виявляються і, переважно, реалізуються саме в сфері МСВ (екзистенціальний зв'язок між МСВ і людиною-членом ТГ – Авт.); інтереси індивіда в рамках локального соціуму формуються не довільно, а, в більшості своїй, по вже виробленим раніше «соціальним лекалам» можливої і належної поведінки – правам людини (праксеологічний зв'язок між людиною і соціальною практикою в рамках МСВ – Авт.); формування своєрідного «дерева інтересів» індивіда на локальному рівні соціуму «приземляє» права людини із загальнодержавного рівня на локальний рівень соціуму, «муніципалізує» їх в контексті прив'язки до природних потреб і устремлінь людини, і в контексті їх реалізації в рамках локального муніципального соціуму – ТГ (інтерпретація прав людини в муніципальні права особи в рамках МСВ – Авт.); в рамках прояву індивідом інтересу в МСВ проходить трансформація місця і ролі людини в сучасному державознавстві: замість тріади «людина – особа – громадянин», виникає тетрада «чоловік – особа –

громадянин – житель-член ТГ» (розширення позицій людини в сучасному державознавстві і його правового статусу в рамках МСВ – Авт); в рамках такого інтересу індивідуум в умовах повсякденності починає грати різні соціальні ролі на різних рівнях мікросоціуму (житель, платник місцевих податків і зборів, власник майна, глава сім'ї, член сім'ї, студент, працівник, пенсіонер і т.д.).

Сукупність даних чинників дозволяє з більшою визначеністю говорити про комплексний характер муніципального права, адже воно не є профілюючою (основною) самотійною галуззю права, оскільки, на думку більшості спеціалістів-муніципалістів, у нього є відсутнім власний основний метод регулювання. Тому згідно позиції, що утвердилась в юридичній літературі, муніципальним правом є комплексним правовим утворенням [30].

На думку І.В. Видріна і О.М. Кокотова, комплексність муніципального права обумовлена, по-перше, тим, що його предмет утворюють комплексні суспільні відносини різних сфер – фінансів, податків, землекористування та ін., а, по-друге, подвійною природою муніципальних правових норм [31]. Дійсно, своєрідність норм виражається в тому, що вони як би розподілені «по двох адресах». З одного боку, вони виступають як норми основних галузей права (наприклад, конституційного, адміністративного, фінансового), а з іншого – входять у вторинну правову структуру – комплексну галузь права. Проте, саме у зв'язку з цим, представляється, що перманентне наповнення гуманістичним потенціалом муніципального права (міжнародне публічне право, право прав людини /гуманітарне право/ - Авт.), не тільки підтверджує його комплексність, але і відповідно до законів діалектики і формальної логіки, формує і розширює його самотійність в якості галузі права.

Дослідження згаданого гуманістичного потенціалу муніципального права, безпосередньо зачіпає його природу і логіку, і виводить нас на концепт муніципальних прав особистості. На думку В.П. Малахова і М.Д. Еріашвілі, з позицій розкриття природи муніципального права, слово «муніципальне» не зовсім вдало; воно відображає даний тип права тільки в його сучасному стані і тому не повинно прийматися в його строгому сенсі, який здатний відобразити даний тип права в цілому [32]. Така позиція підкреслює істотні потенційні можливості муніципального права з позицій його регулятивних здібностей, можливостей і розширення кола регульованих об'єктів, в який, як представляється, в обов'язковому порядку входять права людини, інтерпретовані на локальному рівні в муніципальні права особистості.

Для розуміння сутності муніципального права як типу, а не як «галузеподібного» утворення, В.П. Малахов пропонує вважати поняття комунальності і самоврядування вузловими (опорними – Авт.) [253].

Виходячи з проведеного вище етимологічного аналізу опорних термінів муніципального права, поняття *комунальності* безпосередньо

відображає взаємозалежне просте співіснування людей в локальних спільнотах в рамках ТГ. Таке положення є у край важливим, бо воно показує особливу значущість існування людей в локальному соціумі в рамках повсякденності. Хоча, будучи поширеним на суспільство, в цілому, поняття комунальності відображає лише спрощений стан суспільного життя, в якому людина перестає бути реально значущою одиницею, розчиняється в знеособлених відносинах співіснування з приводу елементарних життєвих функцій і потреб людини, але разом з тим, це поняття, одночасно, показує природу і механізм виникнення муніципальних прав особистості.

Методологічним підходом до становлення і розвитку ТГ в умовах комунальності є фундаментальне положення теорії суспільства про те, що суспільство є сукупністю структурованих (тобто здійснюваних по встановлених, хоча і постійно оновлюваним зразкам) взаємодій [34]. Причому, така взаємодія має багатоплановий характер. Р. Коллінз вважає, що чим тривалішою, інтенсивнішою і замкнутою є взаємодія між людьми, тим більше вони ототожнюватимуть себе з якоюсь групою (ТГ, місцеве співтовариство – Авт.), і тим більший тиск вони відчуватимуть і надаватимуть у напрямі підпорядкування локальним зразкам поведінки і віри, за умови рівності їх сил і відсутності конкуренції в боротьбі за мізерні ресурси [35].

Таким чином, формуванню механізму виникнення муніципальних прав об'єктивно сприяє ряд чинників, виникнення яких зобов'язане домінуванню комунікативності: а) співжиття і комунікація з іншими людьми (власне комунікативний чинник – Авт.); б) співжиття з іншими людьми в рамках ТГ (соціальний чинник – Авт.); в) функціонування в якості члена ТГ – жителя певної території (територіальний чинник – Авт.); г) співжиття і комунікація з іншими людьми з метою виживання (екзистенціальний чинник – Авт.); д) реалізація індивідуальних прав людини за допомогою використання нормативного концепту таких прав, встановленого публічною владою для всіх членів соціуму (інтелектуальний чинник – Авт.).

Одним з найважливіших висновків щодо *самоврядування* є те, що воно відображає іманентну здатність соціальної системи функціонувати і самовідтворюватися за рахунок своїх внутрішніх ресурсів, виникаючих системообразуючих зв'язків. Проте, слід враховувати, що через механічний характер тієї системи, з якою пов'язано муніципальне право, воно є за своєю природою суперечливим і амбівалентним: з одного боку, будучи механічним конгломератом, воно не здатне бути в повному розумінні слова визначеним і життєздатним за рахунок своїх внутрішніх ресурсів (низька активність членів ТГ, зважаючи на загальну соціальну анемію; відсутність належної фінансово-економічної бази і т.д.); з іншого, будучи визначеним зовнішньосистемними умовами (підміна МСВ місцевим управлінням, звуження компетенційної бази МСВ, втручання центральної влади в питання місцевого значення і т.д.), воно втрачає

свою суть. Звідси, МСВ нівелюється, зводиться на рівень декоративного, керованого, передбаченого та індиферентного для держави феномена.

Тому, муніципальні права особи можуть з'явитися тільки в умовах балансу двох тенденцій, коли держава визнає, легалізує, гарантує МСВ і розглядає його як сферу реалізації прав людини в контексті продукування членами ТГ інтересів, «які не співпадають з інтересами державними, але і не суперечать ним» [36].

Висновки. Резюмуючи, представляється вкрай важливим синергізація основних рис МСВ, муніципального права [37] з муніципальними правами особистості. Це може бути оформленим у якості відповідних висновків тому, що було викладеним вище.

1. МСВ, муніципальне право – це основна форма правового співтовариства, що самоорганізується, але не на програмному, а на практичному (прагматичному) рівні. З цієї точки зору, воно є щонайближчим до природи суспільного життя. Муніципальні права особистості виявляються і формуються в контексті соціальної екзистенції в межах ТГ (принцип екзистенційності муніципальних прав особистості – Авт.);

2. МСВ, муніципальне право – це право неполітично (соціально) організованого соціуму, але не суспільства. Чим чітко видно відмінності між соціумом, як способом співіснування людей на основі ролевої диференціації, і суспільством, як способом об'єднання людей в спільність, тим є очевиднішою особливістю муніципального права як типу (і як самостійної галузі права - Авт.). У цих умовах локального соціуму муніципальні права об'єктивно виникають з метою реалізації багатообразних ролевих позицій особистості в сфері МСВ, обкатки їх на практиці і закріплення у вигляді спочатку соціальних, а потім і нормативних поведінкових стандартів (принцип синергізації і розділення локального соціуму і ТГ в контексті виникнення муніципальних прав – Авт.);

3. МСВ, муніципальне право – це групове право в його найбільш послідовному і позитивному вигляді. Дійсно, муніципальні права особистості-члена ТГ виникають через колективне сприйняття і колективну реалізацію нормативного концепту прав людини і їх інтерпретацію на особистістий, індивідуальний рівень (принцип дихотомії «колективне-індивідуальне» в МСВ і в муніципальних правах – Авт.);

4. МСВ, муніципальне право за своєю природою звичайне, і чим більш регулятиви і нормативи самоврядування є звичаями, тим ефективніше дія муніципального права. Муніципальні права є віддзеркаленням основних прав людини, що виникли в історичній ретроспективі з його поведінкових установок на основі звичаєвого права (принцип спадкоємності муніципальних прав – Авт.);

5. МСВ, муніципальне право є механізм (інститут) управління конкретною спільністю, що має сенс тільки в своїй відособленості від аналогічних механізмів, що діють в інших конкретних (локальних)

спільнотах. Муніципальні права особистості є індикаторами наявності управлінських засад в управлінні такою спільнотою (ТГ – Авт.) і кумулятивним засобом реалізації такого управління (принцип наявності управлінського потенціалу в муніципальних правах – Авт.);

6. МСВ, муніципальне право виступає в якості опозиційного до державного права, і має сенс саме і лише в своїй відмінності від державного права. Разом з тим, МСВ, муніципальне право не протистоїть праву державному, а органічно доповнює його, гуманізуючи і муніципалізуючи його. При цьому муніципальні права особистості апріорі є легітимними, оскільки їх основні зразки (основні права людини – Авт.) вже легалізовані державою і легітимовані соціумом (принцип легальності і легітимності муніципальних прав – Авт.);

7. МСВ, муніципальне право – це складне поєднання ознак адміністративного і цивільного права, публічності і приватності. Іншими словами, воно, з одного боку, є наслідком зв'язаності муніципального права з вирішенням завдань самоврядування; з іншої – наслідком невластності (у політичному сенсі), не кримінально-правової спрямованості системи примушення і відособленості особистого (але не приватною) життя. У цих умовах муніципальні права особистості виступають не тільки сполучною ланкою між вказаними галузями, блоками правової системи і принципами організації правового життя, але і як компроміс між публічною владою і приватною життєдіяльністю (принцип компромісності муніципальних прав в дихотомії « публічне – приватне» - Авт.);

8. МСВ, муніципальне право спирається на примусову консолідацію (не субординацію і не інтеграцію), що виявляє глибинну спорідненість МСВ, муніципального права з міжнародним правом. У контексті муніципальних прав особи будується технологічний ланцюжок «права людини (міжнародні стандарти прав людини) – конституційні права і свободи людини і громадянина – муніципальні права і свободи особистості», заснований на спадкоємності і міжнародному визнанні муніципальних прав особистості (Європейська Хартія місцевого самоврядування 1985 р. [38] і інші міжнародні стандарти МСВ; ратифікація вказаної Хартії Україною [39] – Авт.). (принцип міжнародного визнання муніципальних прав – Авт.);

9. МСВ, муніципальне право має послідовно світський характер, є яскравим прикладом секуляризованого права. Муніципальні права особи регулюють статус жителя – члена ТГ, переважно і у своїй більшості, у сфері світського життя (принцип світськості муніципальних прав – Авт.);

10. МСВ, муніципальне право є матрицею для конституційного права. Причому як в контексті вдосконалення форм держави (федералізм, для реальності якого конституційність значуща більш, ніж для унітаризму, спирається на традиції муніципального права; унітаризм же, у свою чергу, одержавлює муніципальне правове життя, вихолощуючи муніципальне право як галузь [40]), так і в контексті розширення кадастру основних прав людини на основі вдосконалення і розширення переліку муніципальних

прав особистості (принцип нормостворюючого потенціалу муніципальних прав – Авт.);

11. МСВ, муніципальне право є найбільш простим засобом підпорядкування людини. Тут В.П. Малахов стверджує, що в даному контексті в своїй особливості чоловік не потрібний, він потрібний тільки з погляду його здатності до комунальності [41]. Вважаємо, що такий підхід страждає зайвою категоричністю. Підтвердженням чому є інституціоналізація муніципальних прав особистості, які всесторонньо збагачують комунальні відносини, на основі яких діє ТГ, дають реальну можливість враховувати при їх реалізації інтереси і права індивідумів – членів ТГ (принцип єдності групових і індивідуальних інтересів в муніципальних правах – Авт.);

12. Нарешті, В.П. Малахов стверджує, що МСВ, муніципальне право не пов'язане з правами людини, з їх реалізацією у всій повноті [42]. Даний висновок представляється недостовірним, дисфункціональним, онтологічно невірним, гносеологічно збитковим і методологічно необґрунтованим. Його поява пов'язана із запереченням ролі антропологічного чинника в конституціоналізації МСВ і інституціоналізації локального соціуму в рамках ТГ. Обґрунтовано представляється, що саме муніципальні права особистості і є, ніщо інше, як конституційні права і свободи людини і громадянина, інтерпретовані на локальний рівень соціуму (принцип системної єдності основних прав людини і муніципальних прав особи – Авт.).

Таким чином, тільки використовуючи людське вимірювання конституційно-правової і муніципально-правової дійсності, озброївшись антропологічною методологією, можна виявити теоретичні концепти муніципальних прав особи, в якості яких виступають конституційні права і свободи людини і громадянина, інтерпретовані на локальний рівень соціуму, тобто ті права і свободи, які здійснюються в рамках МСВ і ТГ.

Використані джерела:

1. Баймуратов М.О. Локальна система захисту прав людини в Україні: сутність та становлення / М. О. Баймуратов // Юридична освіта і правова держава: Зб. наук. праць. – Одеса, 1997. – С. 96–101; Баймуратов М.А. Муниципальная власть: актуальные проблемы становления и развития в Украине / М. А. Баймуратов, В. А. Григорьев. – Одесса: Юридична література, 2003; Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / О. В. Батанов. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001.
2. Муниципалитет // Энциклопедический словарь. – Режим доступу: <http://www.edudic.ru/bes/40225/>
3. Муниципалитет // Словарь финансовых и банковских терминов. – Режим доступу: <http://ubr.ua/glossary/%D0%BC/municipalitet>
4. Велихов Л.А. Основы городского хозяйства / Л. А. Велихов. – М., Л.: Госиздат, 1928. – С. 5.
5. Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации : Федеральный Закон Российской Федерации от 12 августа 1995 г. – М., 1995.
6. Муниципальный // Юридический словарь. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/16220>

7. Муниципальный // Большой немецко-русский и русско-немецкий словарь. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/ger_rus/189545/
8. Коммуна // Словарь иностранных слов. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/inyaz/k/kommuna.html>
9. Коммунальный // Словарь русского языка. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/inyaz/k/kommunalnyj.html>
10. Коммунальный // Словарь русского языка С. И. Ожегова. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/ojegov/k/kommunalnyj.html>
11. Коммунальный // Словарь русского языка Д. Н. Ушакова. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/ushakov/k/kommunalnyj.html>
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т.В. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. - С. 446.
13. Баранов В. М. Законодательная дефиниция как общеправовой феномен / В. М. Баранов // Законодательная дефиниция : логико-гносеологические, политико-юридические, морально-психологические и практические проблемы : Матер. Международного «круглого стола» (Черновцы, 21 – 23 сентября 2006 года) / Под ред. докт. юрид. наук, профессор В. М. Баранова и П. С. Пацуркивского, канд. юрид. наук Г. О. Матюшкина. – Нижний Новгород : Нижегород. исследов. науч.-приклад. центр «Юридическая техника», 2007. – С. 26.
14. Муниципальное право // Википедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>
15. Кутафин О. Е. Муниципальное право Российской Федерации / О. Е. Кутафин, В. И. Фадеев. – М.: Велби, 2006. – С. 12.
16. Шугрина Е. С. Муниципальное право Российской Федерации / Е. С. Шугрина. – М.: Проспект, 2007. – С. 22.
17. Чеботарев Г. Н. Муниципальное право РФ / Г. Н. Чеботарев, М. А. Черепанов, А. А. Шишкин. – М.: Право, 2006. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/mu/stat_rab/books/MP_RF/MP_RF2.htm
18. Баймуратов М. А. Международное сотрудничество органов местного самоуправления Украины : Дисс... д. ю. н. / М. А. Баймуратов – Одеса, 1996. – С. 27.
19. Маркс К., Энгельс Ф. Святое семейство, или критика критической критики // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. – Т. 2. – С. 134.
20. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Там же. – Т. 3. – С. 35.
21. Маркс К. К критике политической экономии // Там же. – Т. 13. – С. 6.
22. Сиренко В. Ф. Интересы - власть – управление / В. Ф. Сиренко. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 6.
23. Там само.
24. Малько А. В. Законные интересы как правовая категория / А. В. Малько, В. В. Субочев. – СПб.: Из-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – С. 25.
25. Коробова Е. А. Законные интересы личности в конституционном праве Российской Федерации : дис. ... к. ю. н. Специальность 12.00.02. – Конституционное право; муниципальное право / Е. А. Коробова. – Челябинск, 2005. – С. 15.
26. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права : в 2 т. / Г. Ф. Шершеневич. – М.: Юридический колледж МГУ, 1995. – Т. 2. - Вып. 2, 3, 4. – С. 200.
27. Грибанов В. П. Интерес в гражданском праве / В. П. Грибанов // Советское государство и право. – 1967. – № 1. – С. 49 – 56.
28. Див. докладніше: Сиренко В. Ф. Проблема интереса в государственном управлении / В. Ф. Сиренко. – К.: Наукова думка, 1980. – С. 6 -18; Сиренко В. Ф. Обеспечение приоритета общегосударственных интересов : (Организационно-правовые вопросы) / В. Ф. Сиренко. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 6 -16.

29. Баймуратов М. А. Международное сотрудничество органов местного самоуправления Украины : Дисс... д. ю. н. – Одеса, 1996. – С. 28 - 29.
30. Див.: Казанчев Ю. Д. Муниципальное право : [учебник] / Ю. Д. Казанчев, А. Н. Писарев. – М. : Новый юрист, 1998; Кудилинский М. Н. Муниципальное право России : [учебник] / М. Н. Кудилинский, И. А. Шевелева. – СПб. : Изд. дом С.-Петербур. гос. ун-та, изд-во юрид. фак. С.-Петербур. гос. ун-та, 2005; Батанов О. В. Муніципальне право України : [підруч.] / відпов. ред. М. О. Баймуратов. – Х. : Одіссеї, 2008. – (Серія «Інноваційні освітні технології у муніципальному праві»).
31. Выдрин И. В., Кокотов А. Н. Муниципальное право России : [учебник] / И. В. Выдрин, А. Н. Кокотов. – Екатеринбург: Урал. гос. юрид. акад., 1999. – С. 23.
32. Малахов В. П. Методологические и мировоззренческие проблемы современной юридической теории: монография / В. П. Малахов, Н. Д. Эриашвили. – М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2011. – С. 387.
33. Там само.
34. Филиппов А. Теоретическая социология / А. Филиппов // Теория общества. Фундаментальные проблемы : Сборник статей. – М.: Канон-пресс-Ц, 1999. – С. 13.
35. Коллинз Р. Социология: наука или антинаука ? / Р. Коллинз // Теория общества. Фундаментальные проблемы : Сборник статей. – М.: Канон-пресс-Ц, 1999. – С. 39.
36. Баймуратов М. А. Международное сотрудничество органов местного самоуправления Украины : Дисс... д. ю. н. – Одеса, 1996. – С. 32.
37. Див.: Малахов В. П. Вказ. праця. – С. 387 - 388.
38. Европейская хартия местного самоуправления 1985 г. – СЕ, 1990. – 14 с.
39. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
40. Див.: Малахов В. П. Вказ. праця. – С. 388.
41. Там само.
42. Там само.

Рецензент: д.ю.н., професор, Заслуженний діяч науки і техніки Баймуратов М.О.

УДК 342.565.2(477)

Кампо В.М.,
суддя Конституційного Суду України,
Заслужений юрист України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПОДАННЯМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

У статті розкриваються особливості конституційного провадження у справах за конституційними поданнями органів місцевого самоврядування. Зокрема, аналізуються проблеми доступу цих органів до конституційного правосуддя, відкриття провадження за конституційними поданнями цих органів, а також – рішень Конституційного Суду України, винесених у цих справах.

В статті розкриваються особливості конституційного виробництва по справам за конституційними поданнями органів місцевого самоврядування. В частині, аналізуються проблеми доступу цих органів до конституційного правосуддя, відкриття виробництва по конституційним поданням цих органів, а також – рішень Конституційного Суду України по цим справам.